

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

(підпис)

“ ____ ” _____ 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра
зі спеціальності 6.030504 «Економіка підприємства»

на тему: **«ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО
КОМПЛЕКСУ В РЕГІОНІ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)»**

Виконавець:
студент ЦЗФН
Барановський Роман Вадимович

/підпис/

Науковий керівник:
к.е.н, доцент
Клевцевич Наталія Анатоліївна

/підпис/

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРО-ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ	
1.1. Агропромисловий комплекс: поняття і особливості управління	5
1.2. Характеристика форм господарювання в агросекторі як одна із сфер АПК.....	18
1.3. Особливості державного регулювання в АПК.....	24
Висновки до 1 розділу.....	32
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
2.1. Організаційно-економічна характеристика розвитку аграрних підприємств Одеської області.....	34
2.2. Характеристика ресурсного потенціалу агропромислового комплексу регіону	43
2.3. Оцінка ефективності управління розвитком АПК регіону.....	51
Висновки до 2 розділу.....	61
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ	
1.1. Удосконалення управління регіональним агропромисловим комплексом.....	63
1.2. Перспективи інноваційного розвитку агропромислового комплексу.....	70
Висновки до 3 розділу.....	78
ВИСНОВКИ.....	80
Список використаних джерел	83

ВСТУП

Агропромисловий комплекс – найважливіша системоутворююча сфера економіки нашої країни, що формує продовольчу та екологічну безпеку, демографічний, трудовий та поселенський потенціал територій, що здійснює вирішальний вплив на здоров'я та якість життя населення.

У найближчій перспективі агропромисловий комплекс може стати одним з ключових елементів будь-якої територіальної економічної системи, не тільки як система продовольчої безпеки, але і як основа більшої частини економічних процесів. Вже сьогодні можна говорити про провідну роль агропромислового комплексу, який визначає пріоритети розвитку територіальних економічних систем в постіндустріальному періоді.

Актуальність теми обумовлюється, перш за все, посиленням уваги до проблем АПК з боку органів влади усіх рівнів в останні роки. Однак, щоб забезпечити переведення агропромислового комплексу на модель сталого розвитку, належить вирішити ряд дуже серйозних проблем, які існують сьогодні. Серед таких проблем варто відзначити порушення господарських зв'язків між сільськогосподарськими та переробними підприємствами; різкий спад ефективності їх господарювання; фізична і моральна зношеність основних фондів; погіршення соціальних умов життя сільського населення; нераціональне використання земельних угідь, а також погіршення їх родючості та інше. Виходячи з вище викладеного, питання пов'язані з розвитком аграрного виробництва стають все більш актуальними, а їх вирішення залежить від важеної державної аграрної політики.

Разом з тим міжнародний досвід і практика економічних реформ в Україні переконують у тому, що одним з найважливіших умов забезпечення стійкості функціонування агропромислового комплексу є чітке визначення цільових довгострокових орієнтирів розвитку та розробка шляхів їх реалізації.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Мета кваліфікаційної роботи полягає в обґрунтуванні теоретичних, методичних та прикладних аспектів функціонування та розвитку регіонального агропромислового комплексу.

Для досягнення поставленої мети кваліфікаційної роботи були висунуті наступні завдання:

- розглянути теоретичні основи організації управління агропромисловим комплексом;
- з'ясувати сутність поняття категорії «управління АПК»;
- дослідити особливості державного регулювання АПК;
- надати організаційно-економічну характеристику розвитку аграрних підприємств Одеської області;
- охарактеризувати ресурсний потенціал агропромислового комплексу регіону;
- оцінити ефективність управління агропромисловим комплексом Одеської області;
- обґрунтувати шляхи удосконалення системи управління регіональним агропромисловим комплексом;
- визначити перспективи функціонування АПК на інноваційних засадах.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є процес функціонування агропромислового комплексу Одеської області.

Предметом кваліфікаційної роботи є сукупність теоретичних аспектів функціонування агропромислового комплексу регіону та формування пропозицій щодо шляхів його розвитку.

Методи кваліфікаційної роботи. У процесі виконання кваліфікаційної роботи використовувалися загальнонаукові методи та прийоми дослідження, а саме: діалектичний, історичний, абстрактно-логічні методи, а також метод аналізу і синтезу, аналогії і співставлення та різного роду економіко-статистичні прийоми.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження щодо управління регіональним агропромисловим комплексом можна зробити наступні висновки.

1. Агропромисловий комплекс (АПК) – один з важливих комплексів національної економіки. Він являє собою сукупність галузей народного господарства, пов'язаних між собою економічними відносинами з приводу виробництва, розподілу, обміну та споживання сільськогосподарської продукції. У структурі АПК, як правило, виділяють галузі, що забезпечують виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку, зберігання та реалізацію, виробництво засобів виробництва для АПК та його обслуговування.

2. Агропромислове виробництво є однією з найважливіших галузей розвитку економіки Одеської області. Його ефективний розвиток дає можливість гарантувати продовольчу безпеку, отримати ефективний ресурс зовнішньоекономічної діяльності, забезпечити функціонування багатьох галузей агропромислового та рекреаційного комплексів, створити надійне джерело бюджетних надходжень і потужний виробничо-економічний потенціал для розвитку сільських територій.

3. Основною спеціалізацією аграрних формувань Одеської області всіх форм власності і господарювання в галузі рослинництва є вирощування зернових культур, соняшника, а також овочі відкритого ґрунту; у галузі тваринництва – виробництво м'яса, молока та яєць.

4. Протягом 2010-2017 рр. відбулося значне збільшення виробництва валової продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах – з 2381,8 до 4444,1 млн. грн. або в 1,8 раза. Варто також зауважити, що збільшення відбулося як в галузі рослинництва, так і в галузі тваринництва.

5. В області виробляється вагома частка загальнодержавного обсягу основних сільськогосподарських культур. При чому, якщо за площею землекористування Одеська область займає 2,3% в Україні, то за обсягами виробництва продукції рослинництва ключові позиції. Сільськогосподарськими підприємствами Одещини в 2017 р., у порівнянні з 2010 р., нарощено виробництво

зернових майже в 2 рази, соняшнику – в 11,2 рази, плодів та ягід майже в 4 рази.

6. Поряд із землею важливим ресурсом сільгоспвиробництва є праця. За 2010-2017 рр. середньорічна чисельність працівників зайнятих в сільському господарстві Одеської області скоротилася на 20% – з 13724 до 10981 тис. осіб.

7. В 2010-2017 рр. фінансовий стан сільгоспідприємств регіону поліпшувався: збільшувалася прибуток і виручка, скорочувався питома вага збиткових організацій. На протязі 2014-2017 рр. загальна сума чистого прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції в підприємствах зросла з 347 млн. грн. до 2590,1 млн. грн. Разом з тим рівень рентабельності також помітно зріс і в 2017 р. він склав 39,8%.

8. Однією з умов ефективного функціонування галузей АПК в перспективі є створення сучасної системи управління, вдосконалення організаційно-управлінських механізмів на різних рівнях ієрархії. Стосовно до Одеської області доцільно, на наш погляд, реалізувати наступні напрямки цього процесу:

- вдосконалення структури і функцій управління АПК на всіх рівнях ієрархії;
- створення вертикально інтегрованих структур (переважно на основі кластерного підходу);
- формування ефективного інформаційного поля.

9. З метою поліпшення фінансового стану агросектора регіону необхідна також розробка нової системи ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, що включає в себе цільові, гарантовані (захисні), заставні, орієнтовані (рекомендаційні) ціни.

10. Актуальним напрямком є і вдосконалення кредитного механізму. Одним з варіантів вирішення даної проблеми може бути розвиток кредитної кооперації на селі.

11. Для вирішення завдань вітчизняного агроінноваційного розвитку необхідно здійснити кардинальні перетворення у межах як усієї національної інноваційної системи, так і її аграрної складової. При цьому на рівні агроінноваційної системи, у першу чергу, важливо забезпечити зростання

інноваційних пропозицій, підвищення сприйнятливості виробників до нововведень, а також формування ефективного зв'язку науки і виробництва.

12. Для організації та стимулювання інноваційної діяльності використовуються як прямі, тобто включають безпосередньо фінансову допомогу (державні закупівлі тощо), так і непрямі (податки, норми, підготовка фахівців і т.д.) методи впливу. Для підвищення ефективності наукової роботи та інноваційних процесів в агропромисловому секторі Одеської області політика керівництва регіону повинна:

- забезпечувати наукові дослідження необхідними ресурсами;
- проводити постійну підготовку та перепідготовку кадрів з управління наукою, своєчасну вікову змінюваність;
- створювати наукомісткі технології з високою адаптивністю;
- мати програму з удосконалення механізму прискорення передачі наукових досягнень споживачеві і виявлення потенційних споживачів науки;
- вимагати обов'язкового і постійного порівняння досягнутих результатів наукових розробок зі світовим рівнем;
- забезпечувати постійний доступ до результатів науки споживача наукових досягнень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 р. № 973-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=973-15>
2. Закон України “Про підприємництво” // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №14. – 168 с.
3. Закон України “Про підприємства” // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №24. – 273 с.
4. Закон України “Про господарські товариства” від 19.09.1991 № XII / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>
5. Закон України “Про сільськогосподарську кооперацію” від 17.07.1997 № 469/97-ВР / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/469/97-вр>
6. Господарський кодекс України // Кодекс України. – 2008. – №11. – 260 с.
7. Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки” від 3 грудня 1999 р, № 1629/99.
8. Аграрна реформа в Україні / П.І. Гайдуцький, П.Т. Саблук, Ю.О. Лупенко та ін.; за ред. П.І. Гайдуцького. – К.: ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.
9. Алімова А.Е. Формування кластерних систем як напряму підвищення конкурентоспроможності молокопродуктового пщкомплексу АПК. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_znptdau_2013_1_2_3.pdf
10. Амбросов В.Я. Забезпечення державної підтримки сільськогосподарського виробництва в умовах членства України у СОТ / В.Я. Амбросов, В.М. Онегіна // Економіка АПК. – 2009. - № 2. – С. 15-24.
11. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. 2-ге вид., доп. і перероблене. – К.: КНЕУ, 2004. – 624 с.
12. Вініченко І.І. Інноваційна діяльність аграрних підприємств: стан та

пріоритети / І.І. Вініченко / Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. – №1 (5) Том 1. – С. 44-48.

13. Гончаров В. Д., Рау В. В. Инновационная деятельность в отраслях АПК России. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.institutiones.com/agroindustrial/1458-innovacionnaya-deyatelnost-v-otraslyax-apk.html>

14. Дем'яненко М.Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М.Я. Дем'яненко, Ф.В. Іваніна // Економіка АПК. 2009. - № 9. – С. 3-9.

15. Деревичко М. АПК в умовах глобалізації // Урядовий кур'єр. – 2009. – №9.

16. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року // Економіка АПК. 2007. - № 11. – С. 3-50.

17. Державне регулювання економіки: навч. посібн. [Електронний ресурс] / С.М. Чистов, А.Є. Никифоров, Т.Ф. Куценко та ін. – Режим доступа: <http://fingal.com.ua/content/view/203/39/>

18. Доронін О.А. Основні проблеми державного управління аграрної політики в сучасних умовах / О.А. Доронін // Наукові праці МАУП. - 2010. - Вип. 3(26). – С. 72-74.

19. Емельянов А. Взаимодействие форм хозяйств в аграрной экономике // Вопросы экономики. - 2003. - № 11. - С. 120-132.

20. Колчанова Е.Е. Предпринимательский потенциал персонала: понятие и эволюция концепций // Аграрный вестник Урала. 2011. - № 7. – С. 74-77.

21. Левченко Н.М. Державне регулювання розвитку АПК – об'єктивна потреба сьогодення // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 19. – С. 44- 47.

22. Месель-Веселяк В.Я. Аграрна реформа і організаційно-економічні трансформації в сільському господарстві / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК, 2010, - № 4. – С.3-18.

23. Молдован Л. В. Форми господарювання в аграрному секторі України в умовах глобалізації / Л.В. Молдован // Економіка АПК. - 2010. – №1. – С. 13-17.

24. Мироненко М.Ю. Державне регулювання економіки АПК. - [Електронний

ресурс] – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2011-3/doc/2/13.pdf>

25.Назаренко С.А. Кластерний механізм підвищення конкурентоспроможності регіону / С.А. Назаренко // Сталий розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал. - 2011. - №3. – С. 26-29.

26.Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК. – [в 4 ч.] ; за ред. Саблука П. Т. – К. : ІАЕ, 2001.

27.Окорокова Л.Г. Ресурсный потенциал предприятий. СПб.: Санкт-Петербургский государственный технический университет, 2001. С. 113.

28.Осташко Т.О. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ [Текст]: монографія / Т.О. Осташко, Л.Ю. Волощенко, Г.В. Ленінова. – К.: Ін-т екон. та прогноз. НАН України, 2010. – 208 с.

29.Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області <http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/P/P9.htm>

30.Паньків З.П. Земельні ресурси: Навчальний посібник. – Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. – 272 с.

31.Поліщук О.О. Інноваційні пріоритети розвитку АПК України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/polischuk-oo-innovatsiyni-prioriteti-rozvitku-apk-ukrayini/>

32.Портер, М. Международная конкуренция / М. Портер; пер. с англ. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.

33.Прокопенко К.А. Малі аграрні підприємства в аграрному секторі. / К.А. Прокопенко // Економіка АПК. 2012, - № 4, - С. 100.

34.Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року : Закон України від 18 жовтня 2005 р. № 2982-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cg>

35.Резнік Н.П. Інноваційна діяльність як фактор підвищення ефективності виробництва // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. - Вип. 198. - Дніпропетровськ. - 2004. - С. 979-985.

36.Саблук П.Т. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та

погляд у майбутнє. В трьох томах. Т. II. Аграрна економіка в умовах демократичного державотворення. – К.: Інститут аграрної економіки, 2001. 484 с.

37. Саблук П.Т. Стратегічні напрями розвитку агропромислового комплексу України / П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк; Інститут аграрної економіки УААН. – К., 2002. – 60 с.

38. Саблук П. Сучасний стан та перспективи розвитку агропромислового комплексу України / П. Саблук // Економіка України. – 2008. – №12. – С. 4–18.

39. Статистичний бюлетень «Витрати на виробництво продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах за 2010-2017 рр.» // Головне управління статистики в Одеській області: Відповідальна за випуск Савчук В.І. – Одеса: – 2017. – 25 с.

40. Статистичний бюлетень «Площі, валові збори та урожайність сільськогосподарських культур, плодів, ягід та винограду в 2017 році» // Головне управління статистики в Одеській області: Відповідальна за випуск Савчук В.І. – Одеса: – 2017. – 82 с.

41. Статистичний бюлетень «Виробництво продукції тваринництва в 2017 році» // Головне управління статистики в Одеській області: Відповідальна за випуск Савчук В.І. – Одеса: – 2017. – 82 с.

42. Статистичний щорічник “Сільське господарство України” за 2017 р. // Державна служба статистики України: Відповідальний за випуск О.М. Прокопенко. – К.: – 2017. – 246 с.

43. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article?art_id=47920.

44. Супрун О.М. Державне регулювання аграрної економіки та ефективність сільськогосподарських товариств / О.М. Супрун // Економіка АПК. – 2010. - №4. – С. 158-162.

45. Трегобчук В. Інноваційно-інвестиційний розвиток національного АГК: проблеми, напрями і механізми // Економіка України – 2006 – № 2. – С.4-12.

46. Узнова Н.С. Модернізаційні напрями державного регулювання розвитку

агропромислового виробництва України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1838>

47. Ускова, Т.В. Агропромышленный комплекс региона: состояние, тенденции, перспективы [Текст]: монография / Т.В. Ускова, Р.Ю. Селименков, А.Н. Чекавинский. – Вологда: ИСЭРТ РАН, 2013. – 136 с.

48. Харів П.С. Інноваційна діяльність підприємства та економічна оцінка інноваційних процесів. – Одеса: Вид-во "Економічна думка", 2003. – 326 с.

49. Школа В.Ю. Інноваційний розвиток АПК України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/28243/1/Innovatsiynyi_rozvytok.pdf

50. Шубравська О. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки: теоретико-методологічний аспект // Економіка України. – 2012. – № 1. – С.27-35.

51. Шубравська О.В. Інноваційні трансформації агропродовольчого сектора економіки // Економіка і прогнозування. – 2010 – № 3. – С. 90-102.

52. Шумпетер Й. Інновації у розвитку підприємництва в аграрній сфері // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 12-18.

53. Червен І.І. Аграрний ринок вимагає зваженої цінової політики / І.І. Червен, І.Д. Бурковський, А.В. Бурковська // Економіка АПК. – 2007. – № 3. – С. 99-104.